

Codex landbouwhuisdieren houden zonder winstoogetmerk **Toetsingskader voor overheid en hobbydierhouder/kleine fokker**

Inleiding

Hobbydierhouders en kleine fokkers van landbouwhuisdieren willen hun verantwoordelijkheid ten aanzien van hun dieren op hun eigen manier vormgeven. Daartoe biedt de overheid tot op heden te weinig ruimte. Het overheidsbeleid dat van toepassing is op de commerciële veehouderij geldt meestal onverkort voor hobbymatige houders en kleine fokkers. Hierdoor ontstaat een steeds grotere kloof tussen overheid en deze niet-commerciële dierenhouders. Sommigen zijn geneigd zich te onttrekken aan de regels van die overheid¹; anderen zien zich gedwongen te stoppen. Dat is geen goede ontwikkeling. De overheid moet het plezier in het houden van dieren niet ontmoedigen door regelgeving die onvoldoende rekening houdt met de wijze waarop kleine fokkers en hobbymatige houders hun dieren wensen te houden. Zij dragen immers in belangrijke mate bij aan het aanzien van het landschap, aan de biodiversiteit en aan het algemeen welbevinden.

De NBvH pleit sinds haar oprichting in 2002 voor beleid dat rekening houdt met de meer dan honderdduizend mensen die **zonder winstoogetmerk en met oog voor dierenwelzijn** landbouwhuisdieren en parkdieren houden. Zij wil waar nodig onderscheiden rechten voor hobbydierhouders en hun dieren realiseren, maar is zich ervan bewust dat daartegenover ook verantwoordelijkheden staan. Verantwoordelijkheden voor de gehouden dieren, alsook verantwoordelijkheden naar de samenleving, zodat sprake is van verantwoord hobbydierhouderschap.

De NBvH heeft de Universiteit van Wageningen (WUR) benaderd om onderzoek te doen naar de opvattingen van hobbydierhouders en kleine fokkers over de verantwoordelijkheden van de hobbydierhouder op het gebied van dier, mens en milieu. Dit heeft geresulteerd in een onderzoeksverslag in het kader van een doctoraalstudie die aansluit bij een promotieonderzoek op het gebied van de beschermwaardigheid van dieren. De resultaten ervan liggen mede ten grondslag aan deze codex.

Leeswijzer

De NBvH geeft eerst een definitie van hobbydierhouders en kleine fokkers. Vervolgens schetst de NBvH het kader dat centraal staat voor deze houders. Kern ervan is de beschermwaardigheid van het dier. Tenslotte formuleert de NBvH de normen en richtlijnen voor het overheidsbeleid enerzijds en voor de hobbydierhouders en kleine fokkers anderzijds. Deze normen en richtlijnen vormen een samenhangend *toetsingskader* voor de maatregelen van de overheid en voor het individuele gedrag van de hobbydierhouder en kleine fokker.

Definitie hobbydierhouder en kleine fokkers (smallholders)

Het begrip 'hobbydierhouder' is typisch Nederlands. Het ontstond tijdens de MKZ-crisis van 2001. In andere landen kent men het begrip hobbydierhouder dan ook niet echt. Men hanteert veelal het begrip 'smallholder'. De NBvH heeft altijd gepleit voor een aparte aanpak van 'de hobbydieren'. Het Ministerie van LNV heeft al diverse onderzoeken en publicaties uitgebracht waarin het de hobbydierhouder trachtte te definiëren. Tot dusver heeft dit niet geleid tot een bevredigende definitie.²

De groep hobbydierhouders en kleine fokkers is zeer uiteenlopend, zowel wat betreft de soort dieren die men houdt als het doel waarvoor men ze houdt. Maar wat de verschillende houders verenigt is dat zij dieren houden en er al dan niet mee fokken zonder winstoogetmerk en met oog voor dierenwelzijn. Veel fokkers houden zich bezig met het instandhouden van zeldzame soorten en rassen, waarmee zij een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van biodiversiteit en cultureel erfgoed. Het fokken van deze dieren geschiedt veelal op zeer professionele wijze. Veel kleine fokkers noemen zich daarom niet graag *hobbydierhouder*.

¹ LEI 2005

² Expertisecentrum LNV

De NBvH hanteert de volgende definitie:

Hobbydierhouders en kleine fokkers zijn “particulieren die zonder winstoogmerk en met oog voor dierenwelzijn landbouwhuisdieren of parkdieren houden en daar al dan niet mee fokken”

Beschermwaardigheid van het dier

De kern van de definitie van hobbydierhouder is het ontbreken van het winstoogmerk. Het streven naar winst bij het houden van dieren leidt er geregeld toe dat dierenwelzijn en de beschermwaardigheid van het dier onder druk komen te staan.

De normen die worden aangelegd bij deze verschillende wijzen van houden van dieren leiden tot spanningen tussen commerciële en niet-commerciële houderij. Voorbeelden hiervan zijn:

Het *non-vaccinatiebeleid* voor MKZ, varkenspest en aviaire influenza (AI), zoals in de jaren negentig is ingevoerd. Dit beleid is gebaseerd op calculaties waaruit zou blijken dat het doden (ruimen) van dieren bij ziekte-uitbraken commercieel voordeliger was, dan de dieren te vaccineren. Duizenden runderen, schapen, geiten en varkens zijn in Europa gedood. Voor AI heeft men lange tijd nauwelijks de moeite genomen om adequate vaccinatie te ontwikkelen. Gevolg is nu dat wereldwijd miljarden vogels worden gedood. Hoewel het non-vaccinatiebeleid steeds meer op de helling komt te staan, worden er nog steeds economische belemmeringen opgeworpen tegen de werkelijke afschaffing hiervan.

Bij de *identificatie van dieren* wordt om economische redenen onvoldoende rekening gehouden met de gevolgen voor het dierenwelzijn; in de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren staat dat dieren niet onnodig schade mag worden toegebracht en in de Europese Verordening I&R staat dat een identificatiemiddel *zodanig moeten worden ontworpen dat het aan het dier bevestigd blijft zonder dat het dier daarvan enige hinder ondervindt*.

Iedereen kent de beelden van de verminkte oren bij geiten, schapen, runderen en zelfs herten als gevolg van zweren en uitscheuren van de grote oormerken. Voor hobbymatige houders en kleine fokkers bestaat tot op heden nog onvoldoende ruimte om te werken met diervriendelijker methoden.

Hobbyhouders en kleine fokkers die zonder winstoogmerk dieren houden, verwachten van de overheid de ruimte om op hun manier verantwoordelijkheid te kunnen nemen voor het welzijn en de beschermwaardigheid van hun dieren.

De oplossingsrichting voor de maatschappelijke spanning tussen de commerciële houderij en de niet-commerciële houderij is tweeledig:

1. te nemen maatregelen voor landbouwhuisdieren zijn aanvaardbaar voor zowel de commerciële dierhouderij als de niet-commerciële dierhouderij;
2. voor de niet-commerciële houderij zijn uitzonderingen op de regels mogelijk (bijvoorbeeld een status aparte voor hobbydierhouders en kleine fokkers).

De NBvH werkt aan oplossingen via deze beide lijnen.

Codex landbouwhuisdieren houden zonder winstoogmerk

Deze codex bevat na te streven normen voor verantwoord handelen van de overheid en van de individuele hobbydierhouder of kleine fokker om de beschermwaardigheid en het welzijn van in ieder geval hobbymatig gehouden dieren te garanderen.

De na te streven normen, *voor het overheidsbeleid*, zijn in algemene termen geformuleerd zodat het huidige en toekomstige beleid hieraan kan worden getoetst. Onderwerpen die nu actueel zijn voor hobbydierhouders en kleine fokkers naast het non-vaccinatiebeleid en de identificatie en registratie zijn bijvoorbeeld: de bestrijding van Aujeszky, het scrapiefokprogramma, de regelingen op het gebied van vervoer, lokale verordeningen voor het houden van hobbydieren, de lijsten van diersoorten die gehouden mogen worden, etc. Voor de toekomst is de wijziging van de GWWD bijvoorbeeld van belang.

De invulling van *een richtlijn voor hobbydierhouders en kleine fokkers* verschilt per diersoort. Je kunt aan het houden en fokken van dieren enorm veel plezier beleven, maar een goede verzorging stelt eisen aan de houder. Denk daarom niet te lichtvaardig over het houden van landbouwhuisdieren. Dieren zijn geheel afhankelijk van de houder en dat schept verantwoordelijkheden.

Normen overheidsbeleid

1. De beschermwaardigheid van dieren is uitgangspunt voor het overheidsbeleid. Dierziektebestrijding en -preventie geschiedt primair op basis van veterinaire inzichten en reële volksgezondheidsbelangen. Als economische belangen doorslaggevend zijn bij de wijze van ziektebestrijding dan is het van belang dat hobbydierhouders, die dat wensen, hiervan kunnen worden uitgezonderd. Dit betekent bijvoorbeeld dat er geen belemmeringen zouden moeten zijn voor (preventieve) vaccinatie van dieren van hobbyhouders en kleine fokkers.

In de risicoanalyse die aan de orde is bij de toepassing van maatregelen in geval van een (dreigende) uitbraak moeten de bevoegde autoriteiten rekening houden met mogelijke verschillen tussen de commerciële houderij en de hobbymatige houderij. Zo zijn er tussen de commerciële houderij en de hobbymatige houderij veelal grote verschillen in contactstructuur en vervoerbewegingen.

2. Identificatie en registratie.
Indien identificatie en registratie noodzakelijk zijn (en wettelijk verplicht, zoals bij koeien, schapen, geiten, varkens) moet de identificatie op diervriendelijke wijze mogelijk zijn. Dus geen grote, dubbele oormerken, maar het toestaan van alternatieven zoals onderhuidse chip of irisscan met eventueel (voor fokkers) een klein oormerk voor visuele herkenning.
3. Hobbyhouders die hun dieren niet in het (internationale) handelscircuit afzetten, moeten in de gelegenheid zijn dit aan te geven bij de verplichte registratie en identificatie. Dit onderscheid kan noodzakelijk zijn als commerciële redenen (veelal exportbelemmeringen) doorslaggevend zijn in het dierziektebestrijdingsbeleid, terwijl lang niet alle hobbydieren in het exportcircuit terechtkomen.³
4. Bij maatregelen van de rijksoverheid (al dan niet gebaseerd op Europees vastgestelde richtlijnen), provinciale en gemeentelijke overheden, productschappen en zelfstandige bestuursorganen direct of indirect gericht op landbouwhuisdieren moet steeds nagegaan worden of deze ook van toepassing moeten zijn op landbouwhuisdieren die hobbymatig gehouden worden. De dierenhouders moeten hierover, *vooraf* aan de te nemen maatregelen, gehoord worden. Maatwerk is hierbij geboden. Daarbij is het van belang dat de hobbymatige houderij zich in redelijkheid kan ontwikkelen. Kleine fokkers en hobbyhouders dragen immers belangrijk bij aan het aanzien van het landschap, aan de biodiversiteit en het algemeen welbevinden.
5. De administratieve belasting van hobbyhouders en kleine fokkers moet daarom zo gering mogelijk zijn.

Richtlijn hobbydierhouders en kleine fokkers

Houders zijn verantwoordelijk voor :

1. Goede huisvesting, de juiste verzorging van de dieren en goede hygiëne;
2. Bieden van voldoende mogelijkheid voor het dier-eigen gedrag;
3. Zorgvuldig omgaan met zeldzaam fokmateriaal;
4. Preventie van dierziekten (biosecurity);
5. Een zorgvuldige wijze van afstand doen;
6. Zorgdragen voor verantwoorde slacht;
7. Voorkomen van uitzichtloos lijden;
8. Verantwoorde afvoer van dode dieren;
9. Voorkomen van geluid- of stankoverlast.

Informatie over het houden van landbouwhuisdieren en parkdieren is te vinden op internet, bij ras- en fokverenigingen, in de bibliotheek of boekhandel en bij dierenwinkels. Hierna volgt een nadere toelichting op de plichten. Vervolgens informatie over relevante organisaties, zoals de ras- en fokverenigingen.

1. *Goede huisvesting, de juiste verzorging en goede hygiëne*
De juiste huisvesting en verzorging verschilt uiteraard per diersoort. Voor de meeste dieren geldt dat

³ Raad voor Dierenangelegenheden Advies 2005 I&R hobbydieren
Nederlandse Belangenvereniging van Hobbydierhouders, postbus 130, 3870 CC Hoevelaken

zij beschutting nodig hebben, al is het maar voor schaduw of om te schuilen bij regen. De hokken moeten voldoende ruim, tocht- en vochtvrij zijn en regelmatig schoongemaakt worden. Water verversen. Overgebleven voer verwijderen, om schimmel en aantrekken van ongedierte te voorkomen. Iedere diersoort kent zijn specifieke voedsel. Grazers bijvoorbeeld die zijn aangewezen op schrale grond gedijen niet op voedselrijke bemeste weidegrond.

2. *Diereigen gedrag*

De meeste dieren leven in groepsverband dan wel in koppels. Dus houdt geen enkelingen; zorg voor gezelschap. Voldoende ruimte en een juist leefklimaat zijn voor alle dieren van belang.

3. *Zorgvuldig omgaan met zeldzaam fokmateriaal*

Liefhebbers die zeldzame rassen of soorten fokken investeren hierin veel energie en meestal ook aanzienlijke bedragen. Soms moeten dieren worden geïmporteerd uit het buitenland. Stamboeken en fokverenigingen kunnen fokkers ondersteuning bieden bij het fokken van (speciale en zeldzame) rassen. Door lid te zijn/worden van een stamboek blijven dieren beschikbaar voor de fok. Bij zeldzame rassen en soorten is dat belangrijk, omdat het aantal bloedlijnen veelal beperkt is.

4. *Preventie van dierziekten*

Preventie van dierziekten is altijd geboden, maar voor sommige dierziekten gelden bovendien aparte regelingen. Het gaat dan om ziekten, die zeer besmettelijk zijn en soms ook gevaarlijk voor de mens. Daarom zijn deze dierziekten aangifteplichtig (A-ziekte). Dit betekent dat u verplicht bent om een dierenarts te waarschuwen als u meent zo'n ziekte te constateren. A-ziekten komen Nederland meestal binnen via (al dan niet illegale) diertransporten. Ook wilde dieren kunnen hierbij een rol spelen. De voornaamste oorzaak van de verspreiding van deze dierziekten ligt bij de commerciële houderij met de daaraan verbonden intensieve contactstructuren en transporten.

De preventie begint dus al bij de aanschaf van dieren. Schaf uw dieren aan via een betrouwbaar adres. Importeer geen dieren (of broedeieren) uit landen waar besmettelijke dierziekten heersen. Dit is meestal verboden.

Een goede hygiëne is een eerste vereiste om dierziekten te voorkomen. Dagelijks de dieren bekijken tijdens het voeren en alert zijn op veranderd gedrag (een dier dat zich terugtrekt en niet eet is een belangrijke aanwijzing dat een dier zich niet lekker voelt). Gezien de besmettelijkheid van sommige dierziekten is het van belang om de verspreiding van mest buiten het eigen terrein te voorkomen en de afvoer van mest op een verantwoorde wijze te regelen.

Voor veel landbouwhuisdieren is identificatie en registratie verplicht. Doel ervan is preventie van dierziekten te bevorderen. De identificatie en registratie is problematisch door de verplichte grote oormerken en bovendien fraudegevoelig. Op dit moment is er een uitspraak van de kantonrechter die stelt dat identificatie op diervriendelijke wijze kán en dus ook moet mogen (Gezondheids- en welzijnswet voor dieren gaat vóór op de verordening voor I&R).

Het vervoer van sommige diersoorten (koeien, schapen, geiten, varkens, ezels) is aan regelgeving gebonden ter preventie van dierziekten. Ook voor het verzamelen en tentoonstellen van dieren gelden regels op dit gebied. Over deze regels is veel te doen. Ze zijn meestal zeer complex. Hierdoor worden deze zowel door de commerciële sector, als door hobbydierhouders slecht nageleefd. Verbeteringen in de regelgeving zijn hard nodig.

Wanneer men pluimvee tentoon wil stellen moet men deze dieren inenten tegen New Castle Disease (NCD).

5. *Een zorgvuldige wijze van afstand doen*

Dieren zijn volledig afhankelijk van de zorg van de houder. Dit geldt ook bij het afstand doen. Houders van dieren zijn ervoor verantwoordelijk dat dieren goed terecht komen, indien men er zelf niet meer voor kan zorgen. Dit betekent dat men bij aanschaf er goed over moet nadenken of men de verantwoordelijkheid voor de verzorging van dieren kan waarmaken. Ook wanneer men fokt moet men er rekening mee houden dat men meestal niet alle dieren kan aanhouden en er niet altijd 'een markt' is voor overtollige dieren. Het zoeken van een goed tehuis of een adres, waar dieren verantwoord geslacht kunnen worden, is dan aan de orde. Hier moet men vooraf een oplossing voor zoeken. Als men dieren aan onbekenden meegeeft (al dan niet via tussenkomst van internet) loopt men het risico, dat met deze dieren wordt gesleept. Zo werd ooit een gratis in goed vertrouwen meegegeven

varkentje mishandeld op een studentenfeest.

6. *Verantwoorde slacht*

Pluimvee en parkvogels mag men zelf slachten. Andere warmbloedige dieren mag men niet zelf slachten. U bent dan aangewezen op een zelfslachtende slager of een betrouwbare handelaar die dieren naar de slacht afvoert. De regelgeving rond zelfslachtende slager wordt helaas steeds strenger en is onvoldoende toegesneden op de kleine fokker die dieren wil laten slachten.

7. *Uitzichtloos lijden*

Dieren kunnen ziek worden of van ouderdom kwalen krijgen waardoor zij pijn lijden. Als deze klachten niet te behandelen zijn, moeten we een dier tijdig uit zijn lijden verlossen. Bij pluimvee en andere vogels kan dit door een zelfuitgevoerde zorgvuldige 'noodslachting' of via de dierenarts. Voor de warmbloedige landbouwhuisdieren moet men naar de dierenarts.

8. *Afvoer dode dieren*

De afvoer van dode dieren is gebonden aan regelgeving. Hiervoor moet men contact opnemen met de Rendac. Voor paarden bestaat de mogelijkheid om deze dieren te laten cremen. Kleine dieren kan men ook in de tuin begraven of naar een dierenkerkhof brengen. Voor hobbydierhouders die dat wensen moeten er mogelijkheden zijn om van geliefde dieren respectvol afscheid te kunnen nemen. Dit voorkomt ongewenste situaties.

9. *Voorkomen van geluid en stankoverlast*

Het houden van dieren is leuk en gezellig. In een klein land als Nederland is het van belang ervoor te zorgen dat het ook voor de burens gezellig blijft. Dit betekent een inspanning van houders om eventuele geluids- en stankoverlast te beperken. Gemeentelijke verordeningen en lokale milieuwetgeving op dit terrein worden vaak te star toegepast en soms zelfs oneigelijk. Het moet in redelijkheid een kwestie van geven en nemen blijven, zowel in de relatie met de burens als bij de toepassing van regelgeving. Indien er klachten zijn probeer er dan in redelijkheid uit te komen. Het houden van dieren biedt vaak ook voor de omgeving, zeker waar veel kinderen zijn, veel waardevols.

Websites en adressen van ras- en fokverenigingen en andere relevante organisaties

Op de site van de NBvH (www.hobbydierhouder.nl) treft u 'links' aan naar diverse organisaties en ras- en fokverenigingen waar u informatie kunt vinden over het houden van dieren.

© 2006 NBvH